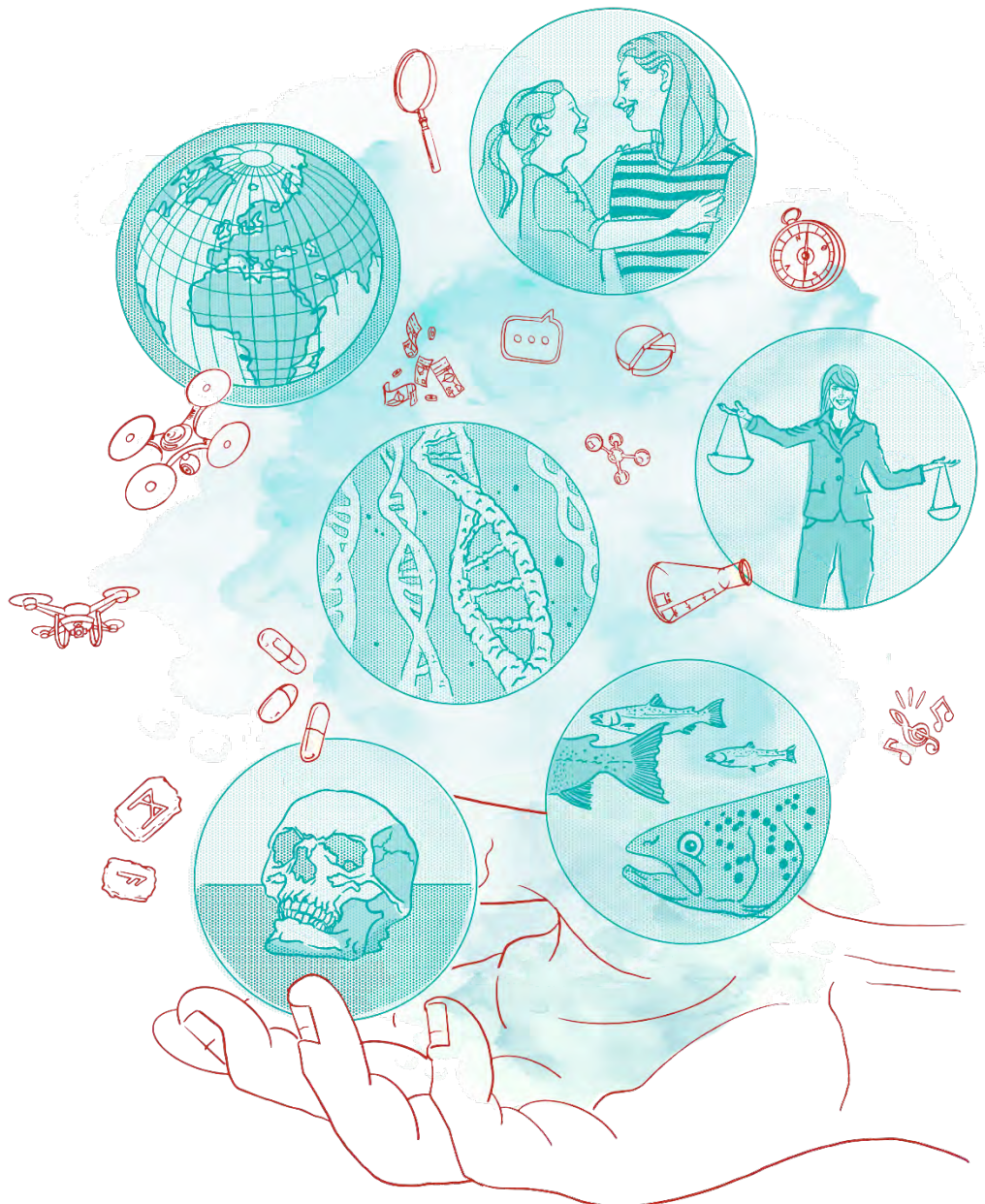

Årsmelding 2023

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora

1. Sammendrag

En hovedoppgave for NESH i 2023 har vært å justere retningslinjene, i dialog med Sikt – kunnskapssektorens forvaltningsorgan, for å rydde opp i misforståelser knyttet til skillet mellom juss og etikk. En [justert versjon av NESHs retningslinjer](#) ble lansert på et åpent møte 2. november, arrangert av FEK og Sikt.

En annen viktig oppgave er oppfølging av rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen. NESH hadde institusjonsbesøk i Tromsø 13.-14. september for å lære mer om kommisjonens arbeid.

Det har også vært stor interesse fra andre land, som ønsker å lære om NESH og de forskningsetiske retningslinjene som kilde til etisk refleksjon og ansvarlig forskning.

2. Om utvalget

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) er del av De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). FEK er et forvaltningsorgan for forskningsetiske spørsmål på alle fagområder. FEK er underlagt Kunnskapsdepartementet. Komiteenes overordnede samfunns mål er etisk god og ansvarlig forskning.

FEK omfatter også følgende komiteer og utvalg med et felles sekretariat:

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)

- Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)
- Nasjonalt utvalg for forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget)

NESH er et faglig uavhengig (jf. forskningsetikkloven § 3) og rådgivende organ for forskningsetiske spørsmål. NESHs ansvarsområde er forskningsetisk virksomhet innen samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Komiteen består av [12 medlemmer og to varamedlemmer](#), herunder to lekmedlemmer. Komitémedlemmene blir oppnevnt av Kunnskapsdepartementet etter innstilling fra Norges forskningsråd. En oppnevningsperiode går over fire år, og hvert medlem kan sitte i komiteen to perioder.

3. Årets virksomhet

3.1 Kort om virksomheten

I 2023 hadde NESH tre ordinære møter (15.02, 12.05 og 14.09). I tillegg har det vært en rekke møter i arbeidsgruppen som både har gått gjennom maler og veiledere hos SIKT og laget forslag til justeringer av punkt 15-18 i NESHs retningslinjer. Det har også vært flere møter mellom NESH og Sikt både for å samkjøre de to prosessene og å planlegge felles lansering på åpent møte 2. november. Arbeidet med retningslinjene er NESHs viktigste bidrag til å fremme god og ansvarlig forskning, knyttet til FEKs overordnede mål om å utvikle faglig gode retningslinjer og ressurser.

NESH mottar færre saker fra institusjonene enn tidligere, og flere saker munner ut i råd og veiledning snarere enn konkrete uttalelser. Det kan skyldes at institusjonene i større grad håndterer forskningsetiske saker selv, samtidig som mange av henvendelsene til NESH handler om råd og veiledning om behandlingen av saker ved institusjonene. NESH har for eksempel gitt råd til Universitetet i Bergen om en mulig donasjon, til Høgskolen Innlandet om behandling av en enkeltsak, til Oslo Economics om et mulig felteksperiment, og til UHR-Kunst, design og arkitektur om utkast til forskningsetiske retningslinjer på KDA-feltet.

NESH har brukt mye tid på høringsinnspill, blant annet til Politidirektoratets utkast til nasjonal retningslinje for søknader om politiets data til forskning, Forsvarsdepartementets utkast til ny lov om beskyttelse av norsk forsvarsteknologi og sikkerhetsgraderte patenter, til Kvinnehelseutvalgets (NOU 2023:5) Den store forskjellen – Om kvinners helse og betydningen av kjønn for helse, til NENTs Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi, til Justis- og beredskapsdepartementets utkast til revisjon av Offentleglova og til Kunnskapsdepartementets høring om Forskningsrådets roller og funksjoner i det norske forskningssystemet. På den måten bidrar NESH aktivt til FEKs mål om at andre aktører tar hensyn til forskningsetikk i sitt arbeid.

NESHs arbeid har også en internasjonal innretning, og sekretariatsleder har jevnlig holdt foredrag om NESH, retningslinjene og

det norske systemet for ulike fora i Sverige, Thailand, Sør-Afrika, Europa og USA. Sekretariatsleder har også hatt presentasjoner for NESH om relevante internasjonale aktører som European Network for Research Integrity Officers (ENERIO) og World Conference for Research Integrity (WCRI). På den måten bidrar NESH aktivt til FEKs mål om internasjonalt samarbeid.

Ellers har komiteleder og sekretariatsleder i NESH fortløpende besvart henvendelser og gitt veiledning i forskningsetiske spørsmål, samt bistått en rekke institusjoner med opplæring og undervisning innenfor NESHs område (se oversikt punkt 3.5).

3.2 Sentrale spørsmål i 2022

Et sentralt spørsmål for NESH i 2023, knyttet til revisjonen av retningslinjene, er at det råder stor uklarhet og usikkerhet ved institusjonene om skillet mellom juss og etikk. Det handler dels om ulike juridiske behandlingsgrunnlag, dels om ulike forståelser av samtykke og dels om ulike ordninger for veiledning, vurdering eller godkjenning av prosjekter. NESH har derfor brukt mye tid på dialogen med Sikt og institusjonene for å klargjøre dette.

13.-14. september var NESH på institusjonsbesøk i Tromsø, og i samarbeid med Kjetil Zachariassen og Kari Aga Myklebost, begge ved Institutt for arkeologi, historie, religionsvitenskap og teologi (AHR), inviterte NESH til diskusjon om Sannhets- og forsoningskommisjonen og om Spionasje og sikkerhetspolitikk. NESH hadde også invitert Per Pippin Aspaas fra

Universitetsbiblioteket for å snakke om åpen publisering og åpen vitenskap.

Et annet sentralt tema for NESH i 2023 er forskningsetikk knyttet til arkiv og offentlighet. NESH deltok blant annet på en konferanse i regi av Den nasjonale forskerskolen i historie 9.-10. mars, organisert av Hanne Hagtvedt Vik ved Universitetet i Oslo. NESH har også hatt besøk av Hilse Reinertsen, som fortalte om arbeidet i det nasjonale Bevaringsutvalget, som leverte sin rapport i mai 2023.

3.3 Arrangementer

13. september inviterte NESH til et åpent møte i Tromsø, sammen med Institutt for arkeologi, historie, religionsvitenskap og teologi (AHR).

2. november lanserte NESH de reviderte retningslinjene på et åpent møte på Litteraturhuset i Oslo, arrangert av FEK og Sikt.

3.4 Produkter

[NESHs reviderte retningslinjer](#) ble lansert 2. november. Det er primært snakk om en mindre justering av punkt 15-18 for å tydeliggjøre skillet mellom juss og etikk.

3.5 Informasjon, opplæring og deltakelse i samfunnsdebatten

Komiteleder Heidi Østbø Haugen har holdt innlegg blant annet for UiOs Senter for digital forskningsstøtte (5. mai), Foreningen Personvernombudene (4. september) og HK-dirs Panoramaseminar (12. september).

Sekretariatsleder Vidar Enebakk bidro til kronikken «[Selvplagiat er ikke plagiat](#)», sammen med Helene Ingierd, Thomas Østerhaug og Ragnhild Aursnes Dammen i FEK.

Sekretariatsleder har også bidratt med opplæring, undervisning og formidling knyttet til NESH og forskningsetikk på følgende eksterne arenaer:

19.01. Politihøgskolen

24.01. OsloMet, Barnehagelærer

02.02. OsloMet, Journalistutdanning

09.02. UiO, SV Veiledersamling

08.03. Trondheim kommune 3.0

09.03. Nasjonal forskerskole historie

14.03. USN, Rauland, PhD

22.03. NARMA

29.03. UiT, HSL, PhD

20.04. UiO, SV, TIK, PhD

02.05 CMI, Bergen

04.05. UiO, UV, PhD

10.05. Delegasjon, Thailand

24.06. Webinar, Kwazulu-Natal, Sør-Afrika

30.08. Webinar, SUHF, Sverige

21.08. NMBU

07.09. ENRIO Congress, Paris

14.09. UiT, PhD

19.09. Forskningsetisk forum

- 22.09. UiO, SV, Forskerstøtte
- 27.09. Weimar, EUREC
- 11.10. UiT, HSL, PhD
- 12.10. UiO, UV, PhD
- 16.10. Ruralis, Trondheim
- 24.10. Helse Nord
- 26.10. UiO, SV, PhD
- 02.11. Åpent møte, FEK og Sikt, Oslo
- 03.11. Delegasjon, Korea
- 09.11. NMBU
- 13.11. Webinar, Prepared
- 17.11. UHR-Humaniora
- 17.11 UiA
- 11.12 University of Washington RCR
- 14.12. UiO, UV, Brukermedvirkning